

Академија за националну безбедност
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Национална безбедност

Часопис безбедносних наука

Година 11 • Број 19/2024

Београд, 2024

Academy of National Security
Institute for Serbian Culture Prishtina – Leposavic

National Security

Journal of Security Science

Vol. XI • N° 19/2024

Belgrade, 2024

Примљен: 7. 11. 2024.
Прихваћен: 26. 11. 2024.

УДК 343.341:28(669.1)(048)
323.285(669.1)(048)
Оригинални научни рад

Борис Љ. Бурсаћ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ТЕРОРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА БОКО ХАРАМ И ЊЕН ДЕСТРУКТИВНИ УТИЦАЈ НА НИГЕРИЈУ

Апстракт: Овај рад представља свеобухватну анализу терористичке организације Боко Харам, фокусирајући се на њен настанак, идеологију, организацију, активности и утицај на Нигерију. Истраживање се бави историјским, политичким, социолошким и религијским димензијама Боко Харам. Рад детаљно анализира идеолошке основе организације, истражујући како су верске доктрине и политички резони обликовали њене циљеве и методе. Поред тога, истраживање обухвата и детаљан преглед унутрашњег функционисања групе, укључујући њену организациону структуру, вођство и стратегије за регрутацију и задржавање чланова. Кроз анализу насилних активности Боко Харам, рад истражује утицај организације на локалне заједнице, државне институције и регионалну безбедност. Циљ је да се допринесе бољем разумевању механизма који стоје иза исламистичког екстремизма у Нигерији и да се идентификују потенцијални правци за сузбијање ове опасне појаве.

Кључне речи: Боко Харам, Нигерија, салафизам, исламистички екстремизам, тероризам.

1. ИСТОРИЈСКИ КОРЕНИ И НАСТАНАК ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Међу бројним екстремистичким групама које оперишу у Нигерији, радикална исламистичка организација Боко Харам издвојила се као највећа претња по безбедност, посебно након што је остварила везе са Исламском државом и проширила свој утицај деловања ван граница Нигерије. Боко Харам представља једну радикалну исламистичку организацију чији је примарни циљ успостављање строге исламске државе на територији Нигерије. За постизање својих циљева, организација користи насилне методе као што су отмице, самоубилачки

* Научни сарадник. Имејл: boris.bursac89@gmail.com. ORCID 0009-0002-0654-5186.

напади и убиства, чиме изазива хаос и дестабилизује цивилно становништво и државне институције. Боко Харам је, кроз захтев за увођење шеријатског закона на територији целе Нигерије, подстакла дубоке политичке и социјалне поделе унутар земље. Оваква амбиција је довела до ескалације етнорелигијских тензија и подстакла појаву бројних оружаних група, што је дестабилизovalo земљу и довело до дуготрајних сукоба. Боко Харам је еволуирала од мале, локалне исламистичке групе која је иницијално пружала социјалне услуге и залагала се за строжу примену исламских закона, до радикалне терористичке организације која представља егзистенцијалну претњу по стабилност и јединство Нигерије.

Употребом екстремног насиља, група је успела да дестабилизује велике делове земље и изазове хуманитарну кризу. Сматра се да је радикална исламистичка организација Боко Харам почела активно да делује 2002. године када ју је на североистоку Нигерије у граду Маидугурију основао Мухамед Јусуф (Muhammed Yusuf).¹

Са друге стране, постоји теорија да је радикална група Боко Харам настала као резултат еволуције мање познате организације, муслиманске омладинске организације „Сахаба“, која је основана 1995. године под вођством Абубакара Лавана (Abubakar Lawan), којег је касније наследио горе поменути малам Јусуф,² са којим се аутор овог научног рада слаже. Поред несигурности око тачног датума оснивања и порекла организације постоје и значајна неслагања око тога шта Боко Харам заправо представља и који су њени прави циљеви. Наиме, у литератури се можемо сусрести с бројним именима под којима је ова организација деловала, као што су Ахлул Сунавал Џамахиџра (Ahlul Sunnawal Jama'ahijra), Нигеријски талибани, Јобе талибани, Јусуфије (Yusufiyah) по Мухамеду Јусуфу и на крају Боко Харам.³ Главни разлог за конфузију око идентитета Боко Харам лежи у чињеници да многе друге групе које деле сличну идеологију користе сродне сличне називе или пропагирају исте циљеве. Термин Боко Харам представља спој хауса⁴ речи „боко“ која се може превести као „књига“ или „образовање“, и арапске речи „харам“ што значи „забрањено“. Ова етимологија указује на идеолошку основу организације која се противи модерном образовању. Реч „боко“ историјски је коришћена као погрдан израз за западно, колонијално

1 BBC, "Who are Nigeria's Boko Haram Islamist group?", 24 November 2016; <https://www.bbc.com/news/world-africa-13809501>, (2. 11. 2024).

2 Sani, Shehu, "Boko Haram: History, Ideas and Revolt", Vanguard, 8 July 2011; <https://www.vanguardngr.com/2011/07/boko-haram-history-ideas-and-revolt-6/>, (3. 11. 2024).

3 Adibe, Jideofar, "Boko Haram: One sect, Conflicting Narratives", *African Renaissance*, Vol. 9, Iss. 1, Adonis & Abbey, 2012, p. 49.

4 Хаусе су аутохтона етничка група у Западној Африци. Говоре хауса језиком који припада чадској грани афроазијске језичке породице, и један је од најважнијих језика у западној Африци. Њиме се говори у Нигерији, Нигеру, Чаду, Камеруну, Бенину, Тogu, Гани и Обали Слоноваче, као и у мањим заједницама у Судану.

образовање, често у супротности са „илимином“ који се односи на поштовано традиционално исламско образовање.

Ова негативна конотација одражава дубоку сумњу у вредности и циљеве колонијалног образовања. У директној транскрипцији израз „Боко Харам“ се најчешће преводи као „западно образовање је забрањено“.

Чланови организације преферирају формални назив Јамату Ахлис Суна Лидавати Вал Џихад (Jama'atu Ahl as-Sunnah li-Da'awati wal-Jihad) који наглашава њихову посвећеност ширењу сунитског ислама и џихаду, за разлику од популарнијег назива „Боко Харам“ који се користи у медијима и широј јавности. Група ригидно дефинише своју идеолошку чистоћу, сматрајући све оне који не прихватају њихова веровања и циљеве: „куфарима“ (неверници; они који негирају истину) или „фасикунима“ (преступницима). Оваква бинарна подела на „ми“ и „они“ доприноси радикализацији и одвајању од шире заједнице. Слање деце у државне школе сматра се харамом, као и читање или проучавање већине западњачких књига и идеја. Такође, прихватање либерално-демократског облика власти, како је дефинисано нигеријским уставом, сматра се харамом. Поред тога, било какво занимање које има везе с владом такође се сматра неприхватљивим. На овај начин, Боко Харам је заузимала све чвршће позиције према Нигерији и Нигеријцима, удаљавајући се од својих првобитних ненасилних принципа постајући веома опасна терористичка група. Процењује се да је до 2023. године у терористичким активностима Боко Харам погинуло више од 38.000⁵ и расељено око 2.2 милиона људи⁶. У одређеном тренутку, ова организација контролисала је око 20% територије Нигерије, што указује на значајан утицај који је имала на безбедност и стабилност региона.

Уколико узмемо у обзир повезаност Боко Харам са Исламском државом, као и раније успостављене везе са Ал Каидом, Ал-Шабабом и другим терористичким мрежама, јасно је зашто многи аутори сматрају Боко Харам једном од најопаснијих екстремних исламистичких организација у овом делу света.

2. ИДЕОЛОГИЈА БОКО ХАРАМА

Идеологија Боко Харам представља комплексну и контроверзну основу радикалног исламистичког покрета који од свог оснивања има значајан утицај

5 Dokua Sasu, Doris, "Deaths caused by Boko Haram in Nigeria", Statista, July 2023; <https://www.statista.com/statistics/1197570/deaths-caused-by-boko-haram-in-nigeria/>, (2. 11. 2024).

6 Human Rights Watch, "Those Who Returned Are Suffering", 2 November 2022; <https://www.hrw.org/report/2022/11/02/those-who-returned-are-suffering/impact-camp-shutdowns-people-displaced-boko>, (3. 11. 2024).

на безбедност и стабилност у Нигерији и ширем региону. Ова идеологија се ослања на строго тумачење ислама, с циљем успостављања теократске државе у којој би ригидни исламски закони били основа свакодневног живота. Боко Харам одбацује западне вредности и образовање, сматрајући их узроком моралног распада и активно се залаже за исламизацију свих аспеката друштвеног живота. Овакав приступ не само да оправдава насиље као средство за постизање својих циљева, већ и подстиче одвајање од ширег друштва, чиме се додатно компликује криза у региону. Британске колонијалне власти су, у настојању да очувају стабилност у мултиетничкој Нигерији, спровеле политику ограничавања хришћанске евангелизације у већински муслиманском северу. Ова политика, иако касније ублажена, оставила је трајан утицај на верску демографију региона, при чему је ислам задржао доминантну позицију. Оваква колонијална политика имала је две импликације: прво – западно образовање не само да је било обесхрабрено и забрањено, него се сматрало непримереним, и друго – људи који су прихватили западно образовање, углавном људи са југа Нигерије, увек су били под неким велом сумње од стране људи са севера Нигерије.⁷ Социјално-економска неједнакост, незапосленост и осећај безизлазности, посебно међу младима, стварају плодно тло за радикализацију. Боко Харам, под вођством харизматичног Мухамеда Јусуфа, успела је да искористи ове услове како би привукла незадовољне припаднике нигеријског друштва, нудећи им једноставна решења за њихове проблеме.

Мухамед Јусуф користио се реториком која је критиковала друштвене неправде и економске неједнакости, те на овај начин успео да мобилише велику групу следбеника у Нигерији. Ова група се углавном састојала од маргинализованих слојева друштва, као што су необразована и незапослена омладина, сиромашни пољопривредници и трговци. Јусуфове проповеди су им нудиле осећај припадности и наду у бољу будућност, што је био моћан алат за регрутовање. Иако су почетне активности групе можда биле усмерене на пружање социјалне подршке члановима, временом се радикализовала, што је кулминирало формирањем насилне екстремистичке организације Боко Харам. Финансијска средства за активности групе су долазила из различитих извора, укључујући донације чланова, али и из иностранства. Утицајни појединци у нигеријском друштву су, такође, пружали неку врсту подршке, иако су се углавном трудили да остану у сенци.

2.1. Религија као легитимизатор моћи

Мухамед Јусуф и припадници Боко Хараме су се ослањали на ислам Ибн Тајмија (Ibn Taḥmīya), истакнутог сунитског теолога. Ибн Тајмија је био познат

7 Dudley, Billy J., *Parties and politics in Northern Nigeria*, Routledge, London, 1968, pp. 72–76.

по строгом тумачењу Курана и суне, по отвореној критици суфизма и других исламских школа и пракси које је сматрао одступањем од „чистог” ислама. Његове идеје о строгом придржавању текстова и одбацивању било каквих иновација у религији су утицале на развој салафизма, идеологије која је често повезивана са радикалним и насилним тумачењима ислама. Постоје докази да је Мухамед Јусуф прошао обуку код салафијског шеика Махмуда Адама из Канона, који га је видео као потенцијалног вођу млађе генерације.

Ова чињеница јасно указује на то да су и Јусуфова визија и идеологија Боко Хараме биле обликоване у оквиру салафијског тумачења ислама.⁸ Мухамед Јусуф је јавно заговарао увођење шеријатског права у читавој Нигерији, инспиришући се историјским примером Усмана дан Фодија који је уз помоћ цихада, 1804. године, успоставио Сокото калифат. Усман дан Фодио, оснивач Сокото калифата имао је јасну визију – успостављање исламске државе засноване на шеријату у којој би сви становници, без обзира на веру, били подложни исламском закону. У томе је и успео а Сокото калифат остао је доминантна сила у Западној Африци све до почетка 20. века, односно до доласка британских колонијалних власти на ове просторе.

Носталгија за златним добом Сокото калифата дубоко је укоренења међу многим становницима северне Нигерије. Ова носталгија, појачана перцепцијом да је савремено друштво резултат колонијалне доминације, мотивише многе да се залажу за повратак исламској држави. Јусуф је био један од таквих заговорника тврдећи да је северна Нигерија била исламска држава пре него што су је колонијални „мајстори” претворили у земљу неверника.⁹ Поред тога, Боко Харам је искористио незадовољство грађана недовољно ригорозном применом шеријатског закона, као и раширеном корупцијом, у циљу мобилизације присталица. Позивањем на Ибн Тајмија, група је оправдала насилну побуну против власти претварајући незадовољство у политичку идеологију. Незадовољни стањем у Нигерији, коју сматрају подложном западним вредностима, Боко Харам је поставио циљ да исламизује целу земљу и успостави исламски поредак.

Сам Јусуф је био активан у проповедању у северној Нигерији, али је брзо добио забрану за даље деловање. Ове забране су само допринеле расту популарности Јусуфа и његових идеја међу нигеријском омладином, чинећи га најутицајнијим верским вођом у региону. Његова организација постала је толико моћна да су чак и угледни исламски учењаци осетили потребу да се супротставе његовим ставовима оптужујући га за ширење девијантних учења. Прогоњени

8 Pérouse de Montclos, Marc-Antoine (ed.), *Boko Haram: Islamism, politics, security, and the state in Nigeria*, African Studies Centre, Zaria, 2014, pp. 135–158.

9 Thomson, Valarie, “Boko Haram and Islamic Fundamentalism in Nigeria”, *Global Security Studies*, Vol. 3, Iss. 3, 2012, Oxford Academic, p. 46.

од стране власти и критиковани од стране угледних исламских учењака, Јусуф и његова организација су се све више радикализовали. Као одговор на перцепцију неправде, прогласили су све суфије и шиите неверницима и поставили циљ успостављања исламске државе у Нигерији, где би се владало строго по шеријату. Боко Харам представља једну од многобројних екстремистичких организација које се позивају на салафистичку идеологију. Иако је обликована под утицајем специфичних локалних услова, укључујући динамику проповедања и политички контекст у Нигерији, ова организација дели заједничке теолошке основе са другим сличним организацијама широм света. Салафистичка идеја о повратку „чистом” исламу првих генерација муслимана (ал-салаф ал-салих, или „побожни претходници”) пружа им легитимитет за проглашавање других муслимана неверницима, за побуну против власти и за насилно успостављање исламске државе засноване на њиховој интерпретацији шеријата.

Боко Харам види Сједињене Америчке Државе, европске земље и Израел као непријатеље ислама, усвајајући широко прихваћену салафистичку идеју о систематској западној кампањи против ислама. Лидери ове групе се ослањају на идеје других радикалних исламиста како би легитимизовали своје циљеве и представили Боко Харам као део глобалног цихадистичког покрета.

Иако се Боко Харам декларише као салафистичка група, тачна теолошка позиција већине нигеријских муслимана је нејасна и фрагментисана. Лидери Боко Харам су искористили ову нејасноћу како би промовисали своју радикалну интерпретацију ислама и тако стекли већу подршку. Вођство Боко Харам успешно је прилагодило глобалну салафијско-цихадистичку идеологију специфичном, фрагментираним верском контексту северне Нигерије. Ово прилагођавање обухвата и позиционирање групе у односу на конкурентске салафистичке фракције у региону.

Боко Харам представља најекстремнију струју салафизма у северној Нигерији, при чему је важно истаћи да салафије чине нумерички мању групу у односу на друге исламске правце у том подручју. Северна Нигерија је вековима била утврда суфијских братстава, посебно братстава Кадирије (*Qadiriyya*) и Тијаније (*Tijaniyya*). Суфизам је прожимао градове као што су Маидугури и Кано. Међутим, од 1960-их година, салафизам је постао све видљивији као противник суфизма, јавно оспоравајући његове идеје и праксе. Салафисти су успели да привуку пажњу јавности, посебно младих, користећи медије и мрежу урбаних џамија и школа, позиционирајући се као чувари „истинског ислама” у све „заstraшујућем” друштву.¹⁰

10 Више о томе: Thurston, Alexander, “The Salafi Ideal of Electronic Media as an Intellectual Meritocracy in Kano, Nigeria”, *Journal of the American Academy of Religion*, Vol. 83, No. 4, Oxford University Press, 2015, pp. 1058–1083.

2.2. Руководство Боко Харам

Повратак цивилне власти у Нигерији након тридесет три године војне диктатуре довео је до значајних друштвених и политичких промена. Отварање јавног простора омогућило је ширење медија, приватних исламских школа и грађанских удружења. Овај нови плурализам подстакао је жустре унутарисламске дебате о важним темама као што су демократија, западне вредности, цихад и салафизам. У том контексту, многи исламски учењаци јавно су исказали поштовање према фигурама као што су Осам бин Ладен и Абу Мусаџ ал-Заркави.¹¹ Након пада војне власти 1999. године и успостављања цивилне управе, гувернери северних држава усвојили су пуни шеријат као реакцију на различите политичке и друштвене факторе. Ова одлука је у значајној мери била подстакнута жељом за северним самопотврђивањем у контексту избора јужног председника, огорчењем због претходних политичких компромиса везаних за шеријат, притисцима муслиманских активиста, као и страхом обичних северних муслимана од могућих негативних последица брзих друштвених промена које би могле угрозити моралне темеље њиховог друштва.¹² Ставови гувернера према увођењу шеријата били су различити. Док су неки, попут гувернера државе Борно, Мала Качале (Mala Kachalla), пружали отпор, други су га одмах прихватили. Качала је на крају изгубио на изборима 2003. године, делом и због свог противљења шеријату. Сукоби око примене шеријата су открили дубоке идеолошке разлике унутар исламских кругова. Неки појединци, попут Мухамеда Јусуфа, заговарали су радикалну интерпретацију ислама и потпуну исламизацију друштва, док су са друге стране постојали они који су преферирали опрезнији приступ, ограничавајући се на формално увођење шеријатског законика. Овакве разлике су доводиле до честих политичких превирања и распада савеза, као што се видело у случају између Мухамеда Јусуфа и новог гувернера Борно државе Али Моду Шарифа (Ali Modu Sheriff). Након ових догађаја, Мухамед Јусуф се суочио са све већим проблемима. Његови следбеници су основали цихадистички камп у близини Канама, у држави Јоба, што је довело до сукоба са локалним становништвом и полицијом. Ова група, коју су медији прозвали „нигеријски талибани”, на крају је разбијена. Бојећи се хапшења, Јусуф је побегао у Саудијску Арабију под изговором да одлази на студије. Након годину дана проведених у егзилу, Мухамед Јусуф се,

11 Thurston, Alexander, “‘The disease is unbelief’: Boko Haram’s religious and political worldview”, *The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World*, No. 22, Center for Middle East policy, 2016, p. 10.

12 Hefner, Robert W. (ed.), *Shari’a Politics: Islamic Law and Society in the Modern World*, Indiana University Press, 2011, pp. 244–279.

на позив гувернера Шарифа и због свог великог утицаја међу становницима Маидугурија, вратио кући. Наредне четири године биле су врхунац његове каријере. Од сиромашног проповедника, Јусуф се претворио у утицајног верског вођу и хероја локалног становништва, критикујући владу и заговарајући строже увођење шеријата.¹³ Односи између Мухамеда Јусуфа, оснивача и вође Боко Харам, и власти значајно су се погоршали током 2008. и 2009. године. Интензивне полицијске акције, које су укључивале хапшења чланова групе и заплону оружја, изазвале су ескалацију насиља. Уследила је серија одмазди од стране Боко Харам, што је довело до великих оружаних сукоба. Насилни сукоби су проузроковали смрт око 1100 особа, међу којима је био и оснивач групе, Мухамед Јусуф. Његова смрт наступила је услед повреда задобијених током покушаја бекства након хапшења.¹⁴ Убрзо након бруталног сузбијања побуне 2009. године, Боко Харам постаје илегална терористичка организација на чије чело долази Абубакар Шекау (Abubakar Shekau), десна рука дотадашњег лидера и оснивача Мухамеда Јусуфа.

Сводећи сложене теолошке концепте на једноставне пароле, Шекау је створио јасну дистинкцију између ислама и демократије, привлачећи тако ширу публику. Губитак оснивача и других сабораца у сукобима са државом значајно је подстакао Шекавову жељу за крвавом осветом. Ова трагедија му је дала мотив да настави насилну борбу с циљем да се освети за смрти које је сматрао неправедним. Шекау је веровао да ће наставак оружаних акција не само осветити изгубљене животе, већ и поново оснажити групу и њену идеологију, што је допринело још већој ескалацији насиља. Након преузимања вођства, Абубакар Шекау је радикално променио тактику Боко Харам, трансформишући групу у насилну организацију која је немилосрдно нападала како нигеријске државне институције, тако и цивилно становништво без обзира на верску припадност. Уместо отворених сукоба, Боко Харам је почео да примењује све софистицираније тактике, попут импровизованих експлозија, самоубилачких напада, циљаних атентата и заседа. Шекау је био на челу Боко Харам до 2021. године, када је приликом преговора са Исламском државом Западне Африке¹⁵, не желећи да призна ауторитет ове организације, активирао самоубилачки појас и погинуо.

13 Adeniyi, Olusegun, *Power, Politics and Death: A Front-row Account of Nigeria Under the Late President Yar'Adua*, Prestige Books. New Delhi, 2011, pp. 83–84.

14 Adesoji, Abimbola, "The Boko Haram Uprising and Islamic Revivalism in Nigeria", *Africa Spectrum*, Vol. 45, No. 2, GIGA/Sage Publications, 2010, p. 98.

15 Исламска држава Западне Африке основана је 2015. године као огранак Исламске државе са циљем ефикаснијег управљања операцијама у Западној Африци. С обзиром на то да је Боко Харам имао проблеме са унутрашњим сукобима, Исламска држава Западне Африке је морала да понуди флексибилнији и организованији приступ. До 2016. године Боко Харам је била део ове кровне организације, да би касније ушла у отворен сукоб са њом.

Након његове смрти, на позицију лидера организације дошао је Абу Умаимата (Abu Umaimata)¹⁶, који се и данас налази на том месту.¹⁷

3. УНУТРАШЊЕ ФУНКЦИОНИСАЊЕ И СТРАТЕГИЈЕ БОКО ХАРАМА

Иницијално усредсређена на североисточне државе Нигерије, као што су Борно, Јоба, Катсина и Баучи, Боко Харам је постепено развила разрађену мрежу широм северног дела земље. Под вођством Абубакара Шекава, организација је усвојила децентрализовану структуру, што је локалним ћелијама омогућило већу аутономију у деловању и тиме повећало њихову отпорност на ударе државних снага. Боко Харам функционише као мрежа повезаних ћелија. Свака ћелија има одређену аутономију у доношењу одлука, али је истовремено везана за централу путем Шуре (савета), која представља колективни орган за доношење најважнијих одлука. Оваква структура омогућава одређену флексибилност у деловању, али и обезбеђује јединство циљева. Боко Харам је успео да привуче припаднике различитих друштвених слојева, од незапослених и неписмених до бивших алмаџира (млади људи који су раније напуштали своје домове како би стекли исламско образовање код старијих учењака), често искориштавајући њихову рањивост и незадовољство постојећим стањем. Иако се регрутација углавном одвија у сиромашнијим регионима Нигерије и суседних земаља, група је успела да превазиђе географске границе и привуче чланове из различитих култура и средина. Као део своје стратегије регрутације, Боко Харам је користио хуманитарну помоћ како би привукао нове чланове. Пружајући храну, склониште и друге облике подршке, организација је створила осећај дуга и лојалности међу својим следбеницима. Овај приступ је био посебно ефикасан међу избеглицама и другим маргинализованим групама.

3.1. Финансирање операција Боко Харам

Финансијска средства су животна линија сваког терористичког подухвата. Од регрутације нових чланова и обезбеђивања логистике до извођења напада, новац омогућава терористима да остваре своје циљеве. Без адекватних

16 Према доступним подацима, Абу Умаимата је псеудоним који се односи на Бакура Дора (Bakura Doro) или Бакура Сахалабу (Bakura Sahalaba), команданте Боко Харам. Сматра се да је један од њих лидер Боко Харам, односно Абу Умаимата.

17 Zenn, Jacob, "Boko Haram Pledges Loyalty to Mysterious New Leader: Abu Umaimata", *Militant Leadership Monitor*, Brief, Vol. 13, Iss. 5, The Jamestown Foundation, Washington, 2022, pp. 1–2.

финансија, њихова способност да изазову хаос и дестабилизују друштва би била драстично ограничена. Као и друге терористичке групе, Боко Харам финансира своје операције кроз различите изворе, при чему се истичу четири главна тока финансирања: чланарине, донације, екстерно финансирање и уносне криминалне активности.¹⁸ Чланарина је у почетку била основни извор финансирања Боко Харам. Пре него што је убијен, према правилима групе, припадници су били дужни да дневно уплате 100 наира свом вођи, Мухамеду Јусуфу. На самом почетку Боко Харам чланови су били фармери, трговци, таксисти на мотоциклима или окаде (*okadas*), и верује се да је неколико окада поседовао и сам Мухамед Јусуф и од њих свакодневно узимао приход.¹⁹ Након смрти Јусуфа, Боко Харам је постао још тајанственији чиме је отежано истраживање њихових финансија. Међутим, доказано је да је организација примала донације од богатих појединаца и организација у Нигерији, укључујући бизнисмене и политичаре. Због ових веза, до 2011. године ухапшено је преко 90 особа међу којима је био и један сенатор.²⁰ Осим домаћих донатора, Боко Харам је примао финансијску подршку и од међународних терористичких мрежа, попут Ал Каиде. Постоји податак да је 2002. године изасланик Ал Каиде, Мухамед Али, исламистичким организацијама у Нигерији донирао 3.000.000 долара укључујући и Боко Харам. Док је тачан износ новца који је завршио у рукама Боко Харам непознат, јасно је да су исламистичке организације у Нигерији, укључујући и Боко Харам, биле међу примаоцима средстава које је Ал Каида доделила.²¹

Осим наведених извора, значајан део финансија обезбеђује се кроз различите криминалне активности. Према Глобалном индексу тероризма за 2024. годину, Боко Харам генерише годишњи приход од 10 милиона долара из различитих илегалних активности, укључујући отмице и откупнине, изнуде, пљачке банака и трговину наркотицима.²² Иако се тачан обим учешћа Боко Харам у трговини дрогом још увек утврђује, постоје бројни докази који указују на то да ова терористичка организација учествује у кријумчарењу кокаина, хероина, марихуане и других илегалних супстанци. Ови докази су пронађени током операција против Боко Харам, укључујући рације на њихове кампове и

18 Counter Extremism Project, "Boko Haram", 2019, updated 5 May 2023; <https://www.counterextremism.com/threat/boko-haram>, (3. 11. 2024).

19 Gibson, Alexander-Julian, "Okada Men for Highsnobility – Nigeria's Okada Bikers Could Be the Freshest People on Earth", 12 November 2018; <https://alexanderjulian.info/content/okadamen>, (2. 11. 2024).

20 Abonyi, Ike, "Nigeria: Boko Haram – Senator Ali Ndume Charged to Court", All Africa, 22 november 2011; <https://allafrica.com/stories/201111231016.html>, (2. 11. 2024).

21 Lake, Eli, "Boko Haram's Bin Laden Connection", The Daily Beast, 11 May 2014; <https://www.thedailybeast.com/boko-harams-bin-laden-connection/>, (3. 11. 2024).

22 Institute for Economics & Peace, "Global Terrorism Index 2024", 2024; <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf>, (3. 11. 2024).

хапшења њихових чланова.²³ Такође, постоје докази који указују на повезаност Боко Харам са либијским тржиштем илегалног наоружања. Према проценама УН-а, након пада Гадафијевог режима, велики део наоружања, укључујући модернизоване калашњикове, ракетне бацаче и друго софистицирано оружје, нашло је пут до кампова Боко Харам. Овај развој догађаја значајно је повећао опасност коју ова организација представља.²⁴

3.2. Стратешки приступи и тактичке методе Боко Харам

Убиство Мухамеда Јусуфа и репресија над његовим следбеницима довеле су до привременог слабљења Боко Харам. Међутим, овај период нестабилности није дуго трајао. Под вођством Абубакара Шекауа, организација Боко Харам се брзо опоравила и поново успоставила своју моћ.

Шекау је успео да искористи смрт претходног вође и његових најближих сарадника као пропагандни алат. Ова стратегија му је омогућила да радикализује нове генерације бораца, привлачећи младе људе у редове организације и поново подижући њихов дух у борби против државних власти. Кроз ширење радикалних идеја и спровођење бруталних напада на цивиле, државне институције и верске објекте, Боко Харам је изазвао хуманитарну катастрофу у Нигерији. Њихове акције су довеле до губитка хиљада живота, расељавања милиона људи, уништавања инфраструктуре и озбиљног нарушавања економске и социјалне стабилности земље. Осим тога, Боко Харам је подстакло међурелигијске сукобе што је додатно погоршало ионако тешку ситуацију. Према подацима војске Нигерије, тачније генерал-потпуковника Азубуикеа Ихејирика (*Azubuika Ihejirika*) до новембра 2012. године у активностима Боко Харам убијено је око 3000 људи – у ову бројку не улазе убијени чланови Боко Харам који су настрадали у сукобима са војском.²⁵ Чланови Боко Харам примењују различите тактике, укључујући циљана убиства, односно атентате на перципиране непријатеље, као и нападе пуцњавом и из моторних возила у покрету. Такође, користе импровизоване експлозивне направе, попут аутомобилских бомби, као и самоубилачке нападе. Ове методе доприносе њиховој способности да извршавају насилне акције и стварају страх у заједници.

23 Omonobi, Kingsley, "Emergency: Condoms, narcotic drugs flood Boko Haram camps", Vanguard, 1 June 2013; <https://www.vanguardngr.com/2013/06/emergency-condoms-narcotic-drugs-flood-boko-haram-camps/>, (3. 11. 2024).

24 Andre, David M., *United States Counterterrorism Strategy in the Trans-Sahara and the Rise of Salafi-Jihadism in the Sahel*, PN, 2015, pp. 32–57.

25 Akinyemi, Demola, "Nigeria: Boko Haram Has Killed 3000 People – Chief of Army Staff", All Africa, 5 November 2012; <https://allafrica.com/stories/201211060610.html>, (2. 11. 2024).

Коју ће од ових метода применити зависи од низа фактора узевши у обзир контекст, циљ операције и карактеристике мете. Боко Харам често користи тактику отвореног оружаног суочавања у модификованом облику. Уместо класичних напада који су инволвирани између десет и шездесет учесника, нова стратегија обухвата изненадне нападе великих група на безбедносне установе, као што су станице, касарне или затвори, као и на „меке“ цивилне циљеве, попут верских објеката и тржница. Овај приступ подразумева пажљиво бирање мета и напад тек након утврђивања да су услови повољни. У случају циљаних убистава, оперативци идентификују особе обележене као „непријатељи“ и пажљиво их прате до тренутка када су најрањивије, што им омогућава да успешно изврше своје задатке. Чланови Боко Харам обично користе мотоцикле или аутомобиле за брзо прилажење својим метама и њихово ликвидирање. Пуцајући у главу или груди, осигуравају готово сигурну смрт својих жртава. На овај начин су успешно уклонили бројне критичаре и противнике, укључујући цивиле, политичаре, верске вође и безбедносне службенике.

Једно од најпознатијих циљаних убистава јесте убиство кандидата за гувернера државе Борно Моду Фанамија Губиоа (Modu Fanami Gubio) из редова Народне странке свих Нигеријаца (*All Nigeria Peoples Party*), 2011. године.²⁶ Од 2009. године, Боко Харам је значајно повећао употребу импровизованих експлозивних направа. Ове направе се активирају на различите начине, (даљинско управљање или тајмере), и постављају се на стратешким локацијама како би изазвале максималну штету. Честа места за постављање ових направа су путеви, мостови, железничке пруге, као и места јавних окупљања попут цркава, школа и тржница. Према подацима америчке организације која се бави борбом против импровизованих експлозивних направа (*US Joint IED Defence Organization*), у Нигерији је 2011. године дошло до 196 напада путем ових уређаја.²⁷

Са друге стране британска организација за борбу против насиља оружјем (*Action on Armed Violence*) у периоду од 2014. до 2023. године бележи 445 инцидената експлозивног насиља у Нигерији, што је резултирало са 12.728 жртава.²⁸ Оно што посебно забрињава јесте чињеница да је Боко Харам проширио свој арсенал терористичких метода, укључујући и самоубилачке нападе. Ова метода, која је постала стандард у исламистичком тероризму, показала се као

26 Idris, Hamza, "Nigeria: Boko Haram – We Killed Gubio", All Africa, 3 February 2011; <https://allafrica.com/stories/201102030327.html>, (2. 11. 2024).

27 Straziuso, Jason, "African AQ-Linked Groups Using Advanced IEDs.. Nigerian Insurgency Now the Most IED-Intensive Conflict of All", Beegeagle's Blog, 16 March 2012; <https://beegeagle.wordpress.com/2012/03/16/african-aq-linked-groups-using-advanced-ieds-nigerian-insurgency-is-the-most-ied-intensive-of-all/>, (2. 11. 2024).

28 Action on Armed Violence, "Explosive violence in Nigeria", 2024; <https://aoav.org.uk/category/explosive-violence-research/nigeria/>, (2. 11. 2024).

ефикасан начин који проузрокује велики број жртава међу цивилним становништвом, без обзира на њихову верску припадност. Да бисмо јасније разумели исламистички тероризам, потребно је прво дефинисати сам појам тероризам. За потребе овог рада ослонићемо се на једну свеобухватну дефиницију професора Симеуновића који тероризам посматра као један вишедимензионални политички феномен односно сложени облик организованог, индивидуалног и ређе институционализованог политичког насиља, који је обележен застрашујућим брахијално-физичким и психолошким методама политичке борбе, којима се обично у време политичких и економских криза, а ређе у условима економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити „велики циљеви“ на начин потпуно непримерен датим условима.²⁹ Када говоримо о исламистичком тероризму, мислимо на врсту верски финансираног тероризма који се заснива на екстремним тумачењима исламских текстова користећи их као оправдање за насилне акције. Из ове две дефиниције произилази и дефиниција самоубилачког тероризма који представља насилан акт у којем починилац намерно одузима свој живот да би убио или повредио друге, при чему је мотивисан жељом да постигне одређени политички циљ.

Самоубилачки напади представљају врхунац насиља и екстремизма у савременом тероризму. Овакви напади не само што изазивају огромну материјалну штету и губитак људских живота, већ и доводе до јачања радикалних идеја и регрутације нових чланова у терористичке организације. Због своје природе тешко их је спречити, а њихови починиоци често остају анонимни, што додатно отежава борбу против овог феномена. Ескалација самоубилачких напада које изводи Боко Харам резултат је комплексне интеракције унутрашњих и спољашњих фактора. Унутар групе, промена у руководству и усвајање радикалније идеологије подстакли су прелазак на нове, смртоносније тактике. Истовремено, спољашњи утицаји, попут појачаних државних репресија и подршке страних терористичких организација, допринели су радикализацији чланова и повећању броја извршилаца самоубилачких мисија. Суочена са растућом претњом коју представља Боко Харам, нигеријска влада је током времена усвојила свеобухватнију и сложенију стратегију.

Од почетних реакција које су се углавном заснивале на војним операцијама, влада се постепено окренула ка мултидисциплинарном приступу који укључује и друге аспекте, као што су јачање правног оквира, међународна сарадња и развој капацитета за борбу против екстремизма када доноси први антитерористички закон у Нигерији, Закон о превенцији тероризма (*Terrorism Prevention Act*) 2011. године. Упркос свеобухватним напорима нигеријске владе да сузбије

29 Симеуновић, Драган, *Тероризам: ојшћи гео*, Правни факултет, Универзитет у Београду, Београд, 2009, стр. 78.

активности групе Боко Харам, ова терористичка организација је успела да одржи своју оперативну способност и прошири свој утицај.

У периоду од 2011. до 2015. године, Боко Харам је успоставио значајну територијалну контролу над деловима североисточне Нигерије успевши да окупира приближно 30.000 квадратних километара. Овим је група направила значајан корак ка остваривању свог циља успостављања исламске државе на територији Нигерије.³⁰

4. ПОДЕЛЕ УНУТАР ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ЊЕН ПОВРАТАК НА СЦЕНУ

Због нехуманог поступања према невином муслиманском становништву дошло је до дубоке поделе унутар организације, што је резултирало оснивањем нове, независне групе познате као Заштитници муслимана у црној Африци (*Vanguard for the Protection of Muslims in Black Africa*) – познатије као Ансару. Због бруталних метода које користи Боко Харам, група Ансару је јавно изразила своје незадовољство. Сматрају да такво понашање штети угледу свих муслимана и да је у супротности са истинским исламским вредностима. Инспирирани идејама Усмана дан Фодије, оснивача Сокото калифата, Ансару тежи да обнови достојанство муслиманске заједнице у западној Африци. Ова порука потврђена је у видео-поруци Халида Барнавија познатијег као Абу Усматула Ал Ансарија (*Abu Usmatul Al-Ansari*), који је тврдио да је вођа групе. Коалиција војних снага Нигерије, Чада, Камеруна и Нигера покренула је у јануару 2015. године обимну војну операцију с циљем да порази екстремистичку групу Боко Харам. Након осам месеци интензивних борби, пуковник Рабе Абубакар (*Rabe Abubakar*) је објавио да су све познате базе и ћелије Боко Харам уништене и да је група изгубила способност да контролише било коју територију.³¹

Суочен с низом војних пораза, Абубакар Шекау, лидер терористичке организације Боко Харам, је у марту 2015. године одлучио да се придружи Исламској држави. Очекивао је да ће на тај начин ојачати своју групу и добити потребну подршку за наставак борбе против нигеријских власти. Исламска држава је прихватила ову понуду и прогласила Шекауа вођом (*Waly*³²) свог новог огранка

30 Бурсаћ, Борис Љ., „Врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века”, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, 2021, стр. 157.

31 Ibeh, Nnenna, “Boko Haram camps ‘wiped out’ – Nigerian military”, Premium Times, 9 September 2015; <https://www.premiumtimesng.com/news/top-news/189748-boko-haram-camps-wiped-out-nigerian-military.html?tztc=1>, (3. 11. 2024).

32 Вилајет представља административну јединицу, која се обично преводи као држава, провинција или управа. Реч потиче од арапске речи „вали”, што значи владати, а из ње произлази и термин „вали” (*Waly*), који означава гувернера или вођу који управља вилајетом.

у региону Западне Африке (*Islamic State in West Africa Province*). Због Шекауове раније сарадње са Ал Каидом, Ал-Багдади (*Abu Bakr al-Baghdadi*³³) је почео да сумња у његову лојалност и идеолошке ставове.

Те сумње су се појачале након што је примио писма од бивших чланова Боко Харам који су критиковали Шекауов окрутан начин владања, екстремне идеје и лоше оперативне одлуке.³⁴ Због свега наведеног већ 2016. године Ал Багдади смењује Шекауа са лидерске позиције Исламске државе у провинцији Западна Африка и проглашава Ал Барнавија новим лидером. Као резултат ове одлуке, група се поделила на две фракције: једну, која је обновила своје првобитно име Боко Харам под водством Абубакара Шекауа, и другу, која је наставила да се идентификује као Исламска држава у Западној Африци под вођством Ал Барнавија (*Abu Musab al-Barnawi*³⁵) и Мамана Нура (*Mamman Nur*³⁶). Суочена са значајним губитком бораца, терористичка организација Боко Харам је прибегла све чешћим и бруталнијим методама, укључујући самоубилачке нападе, масакре цивила и отмице.

За разлику од Боко Харам, Исламска држава у Западној Африци је усвојила софистициранији приступ, изводећи координисане нападе на војне базе и нафтна поља. До 2019. године, Боко Харам је, под вођством Шекауа, успео да консолидује своју позицију у северном делу Борно државе, контролишући четири од десет зона. Група је значајно ојачала своје војне капацитете, посебно у области беспилотних летелица, што је учинило њихове борце озбиљном претњом за војску.³⁷ У мају 2021. године изгледало је да Исламска држава Западне Африке може да победи Боко Харам пошто су њихови борци заузели већину територије коју је Абу Бакар Шекао контролисао и напали су главну базу Боко Харам у Самбиса шуми, што је резултирало самоубиством Шекауа. Међутим, Боко Харам није само поднео овај ударац, већ је ојачао под вођством Абу Умаимата. Жестоко су узвратили, преузевши контролу над неким територијама око језера Чад, укључујући и базу Исламске државе Западне Африке у Тумбун Алури у држави Борно. Нигеријска војска се суочава са све већим изазовима у борби против Боко Харам. Према многим извештајима, нигеријска војска се

33 Вођа Исламске државе до 2019. године.

34 Kassim, Abdulbasit, “Boko Haram’s Internal Civil War: Stealth Takfir and Jihad as Recipes for Schism”, In book: *Boko Haram Beyond the Headlines: Analyses of Africa’s Enduring Insurgency*, Chapter 1, (Jacob Zenn ed.), Combating Terrorism Center at West Point, United States Military Academy, 2018, p. 24.

35 Син Мухамеда Јусуфа и лидер групе Ансару.

36 Један од вођа Боко Харам лојалан Ал Барнавију.

37 Campbell, John, “Boko Haram Is Back in the Media Spotlight, but It Was Never Really Gone”, Council on Foreign Relations, 20 September 2019; <https://www.cfr.org/blog/boko-haram-back-media-spotlight-it-was-never-really-gone>, (3. 11. 2024).

суочава са озбиљним проблемима. Војници су демотивисани, немају адекватну опрему и дуго су раздвојени од својих породица. Због тога, војска се повлачи из мањих база и концентрише своје снаге у већим, „супер камповима” (боље утврђеним градовима), где су сместили и велики број цивила који су раније побегли од Боко Харам.³⁸ С обзиром на претњу коју представља могући озбиљнији повратак Боко Харам и њихово потенцијално јаче повезивање са Исламском државом Западне Африке, неопходно је предузети низ хитних мера.

Безбедносне снаге морају појачати своју спремност на терену, док регионалне владе треба да успоставе ефикаснију сарадњу и појачају контролу граница како би се спречило финансирање и подршка терористичким организацијама. Такође, од кључне је важности оснажити локалне заједнице да се саме одупру терористичким нападима и укључити их у процес креирања националне стратегије за борбу против тероризма.

5. НАСИЛНЕ АКТИВНОСТИ ТЕРОРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ БОКО ХАРАМ

Неки од најпознатијих напада Боко Харам (према следећим извештајима – *Center for International Security and Cooperation*, 2019,³⁹ *CNN World*, 2019,⁴⁰ *Agence France Presse*, 2023,⁴¹) су:

- 2003. децембар: У првом забележеном нападу око 200 наоружаних припадника Боко Харам координисано је напао више полицијских станица у држави Јобе, близу границе са Нигером.
- 2009. јул: Сукоби у Баучију, Борну, Кану и Јоби однели су преко 700 живота, међу којима су били цивили, припадници безбедносних снага и борци Боко Харам.
- 2010. септембар: У низу насилних акција, Боко Харам је извео напад на затвор у Баучију, усмртивши пет људи и ослободивши преко 700 затвореника.
- 2011. новембар: У низу координисаних напада Боко Харам је у државама Јоба, Даматур и Борно усмртио преко стотину људи.

38 *Ibid.*

39 Mapping Militant Organizations, “Boko Haram”, Center for International Security and Cooperation, 2019; <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/boko-haram>, (3. 11. 2024).

40 CNN World, “Boko Haram Fast Facts”, updated 28 August 2024; <https://edition.cnn.com/2014/06/09/africa/boko-haram-fast-facts/index.html>, (3. 11. 2024).

41 Agence France Presse, “Landmine Blast Kills 20 In Northeast Nigeria”, *Barron's*, 1 November 2023; <https://www.barrons.com/news/landmine-blast-kills-20-in-northeast-nigeria-2cd346e7>, (2. 11. 2024).

- 2012. јануар: Боко Харам је извео смртоносне нападе на полицијске станице, војне објекте, затвор и друге стратешке тачке у држави Кано, усмртивши притом преко 200 људи.
- 2013. април: У жестокиим сукобима у граду Бага, у држави Борно, између Боко Харам и здружених снага Нигерије, Нигера и Чада, живот је изгубило око 200 људи.
- 2014. април: У нападу на секуларну школу у Чибоку, Боко Харам је киднаповао приближно 300 девојчица тинејџерског узраста. У новембру 2014. године Боко Харам даје изјаву да су отете девојчице прешле у ислам и да су удате. До 2018. године, 106 девојчица је успело да побегне, док су остале или проглашене несталима или су присилно удате и постале супруге чланова Боко Харам.
- 2015. јануар: У координисаном нападу, Боко Харам је напао градове Бага и Дорон Бага, околна насеља и мултинационалну војну базу, показујући висок ниво организованости и спремности да нападне и цивилне и војне циљеве. Нигеријске власти су пријавиле око 150 смртних случајева, док је *Amnesty International* користећи сателитске снимке, проценио да је број жртава далеко већи, приближно 2000 људи.
- 2016. децембар: У самоубилачком нападу на пијаци у селу Мадагали, држава Адамава, две жене су активирале бомбе, усмртивши око 57 и ранивши 177 људи.
- 2017. август: Три жене су извеле координиране самоубилачке нападе на камп за избеглице и пијаци на североистоку Нигерије, детонирајући експлозив и узрокујући смрт 20 и рањавање 80 људи.
- 2018. фебруар: У нападу на Научно-технички факултет за девојке у граду Дапчи Боко Харам киднапује 110 девојака.
- 2019. јул: У нападу на Маидигури у држави Борно, Боко Харам је усмртио 65 људи.
- 2020. новембар: У бруталном нападу на Кошабе, Боко Харам је усмртио 110 цивила.
- 2021. фебруар: У нападу на Маидугури у држави Борно, Боко Харам ракетним гранатама убија десет људи.
- 2023. октобар: Чланови Боко Харам нападају људе на сахрани која се одржавала у Гурокајеју у држави Јобе и том приликом убијају 20 људи.

ЗАКЉУЧАК

Детаљна анализа терористичке организације Боко Харам открива сложен и мултифасетни феномен, укорењен у историјским, политичким, социоекономским

и културним контекстима региона Сахела. Настала као реакција на продор западне културе и политике у Нигерији, ова организација користи ислам као идеологију за оправдање насиља и успостављање исламске теократије.

Кроз комплексну мрежу финансирања и прилагодљиве тактике, организација Боко Харам је успела да опстане и шири свој утицај, упркос бројним војним интервенцијама. Последице њених активности су размере хуманитарне катастрофе са хиљадама жртава, милионима расељених и дестабилизацијом читавог региона. Овакав сценарио представља озбиљну претњу по регионалну и глобалну безбедност стога борба против Боко Харам захтева свеобухватан и мултидисциплинаран приступ који надилази просте војне операције. Неопходно је адресирати основне узроке радикализације, попут сиромаштва, неједнакости и маргинализације, и истовремено промовисати социјалну кохезију и развој алтернативних наратива. Истраживање Боко Харам пружа драгоцене увиде у динамику савременог тероризма, истичући важност контекстуалног разумевања и потребу за дугорочним стратегијама. Овај случај служи као опомена о опасностима радикализације, али и као подстицај за развој ефикасних механизма за превенцију и сузбијање насилног екстремизма. Закључно, Боко Харам представља сложен изазов савременог света који захтева координисану међународну реакцију. Само свеобухватним приступом, који се бави како симптомима тако и узроцима проблема, можемо се надати дугорочном решењу и изградњи стабилнијег и безбеднијег окружења у Нигерији али и региону Сахела.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бурсаћ, Борис Љ., „Врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века”, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, 2021.
2. Симеуновић, Драган, *Тероризам: ојшии гео*, Правни факултет, Универзитет у Београду, Београд, 2009.
3. Adeniyi, Olusegun, *Power, Politics and Death: A Front-row Account of Nigeria Under the Late President Yar'Adua*, Prestige Books. New Delhi, 2011.
4. Adesoji, Abimbola, “The Boko Haram Uprising and Islamic Revivalism in Nigeria”, *Africa Spectrum*, Vol. 45, No. 2, GIGA/Sage Publications, 2010, pp. 95–108; <https://www.jstor.org/stable/25798918>.
5. Adibe, Jideofar, “Boko Haram: One sect, Conflicting Narratives”, *African Renaissance*, Vol. 9, Iss. 1, Adonis & Abbey, 2012, pp. 47–64.
6. Andre, David M., *United States Counterterrorism Strategy in the Trans-Sahara and the Rise of Salafi-Jihadism in the Sahel*, PN, 2015.
7. Dudley, Billy J., *Parties and politics in Northern Nigeria*, Routledge, London, 1968.

8. Hefner, Robert W. (ed.), *Shari'a Politics: Islamic Law and Society in the Modern World*, Indiana University Press, 2011.
9. Kassim, Abdulbasit, “Boko Haram’s Internal Civil War: Stealth Takfir and Jihad as Recipes for Schism”, In book: *Boko Haram Beyond the Headlines: Analyses of Africa’s Enduring Insurgency*, Chapter 1, (Jacob Zenn ed.), Combating Terrorism Center at West Point, United States Military Academy, 2018, pp. 3–32.
10. Pérouse de Montclos, Marc-Antoine (ed.), *Boko Haram: Islamism, politics, security, and the state in Nigeria*, African Studies Centre, Zaria, 2014.
11. Thomson, Valarie, “Boko Haram and Islamic Fundamentalism in Nigeria”, *Global Security Studies*, Vol. 3, Iss. 3, 2012, Oxford Academic, p. 46.
12. Thurston, Alexander, “‘The disease is unbelief’: Boko Haram’s religious and political worldview”, *The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World*, No. 22, Center for Middle East policy, 2016.
13. Thurston, Alexander, “The Salafi Ideal of Electronic Media as an Intellectual Meritocracy in Kano, Nigeria”, *Journal of the American Academy of Religion*, Vol. 83, No. 4, Oxford University Press, 2015, pp. 1058–1083.
14. Zenn, Jacob, “Boko Haram Pledges Loyalty to Mysterious New Leader: Abu Umaimata”, *Militant Leadership Monitor*, Brief, Vol. 13, Iss. 5, The Jamestown Foundation, Washington, 2022.

Интернет извори

1. Abonyi, Ike, “Nigeria: Boko Haram – Senator Ali Ndume Charged to Court”, All Africa, 22 November 2011; <https://allafrica.com/stories/201111231016.html>, (2. 11. 2024).
2. Action on Armed Violence, “Explosive violence in Nigeria”, 2024; <https://aoav.org.uk/category/explosive-violence-research/nigeria/>, (2. 11. 2024).
3. Agence France Presse, “Landmine Blast Kills 20 In Northeast Nigeria”, Barron’s, 1 November 2023; <https://www.barrons.com/news/landmine-blast-kills-20-in-northeast-nigeria-2cd346e7>, (2. 11. 2024).
4. Akinyemi, Demola, “Nigeria: Boko Haram Has Killed 3000 People – Chief of Army Staff”, All Africa, 5 November 2012; <https://allafrica.com/stories/201211060610.html>, (2. 11. 2024).
5. BBC, “Who are Nigeria’s Boko Haram Islamist group?”, 24 November 2016; <https://www.bbc.com/news/world-africa-13809501>, (2. 11. 2024).
6. Campbell, John, “Boko Haram Is Back in the Media Spotlight, but It Was Never Really Gone”, Council on Foreign Relations, 20 September 2019; <https://www.cfr.org/blog/boko-haram-back-media-spotlight-it-was-never-really-gone>, (3. 11. 2024).
7. CNN World, “Boko Haram Fast Facts”, 2019, updated 28 August 2024; <https://edition.cnn.com/2014/06/09/africa/boko-haram-fast-facts/index.html>, (3. 11. 2024).
8. Counter Extremism Project, “Boko Haram”, 2019, updated 5 May 2023; <https://www.counterextremism.com/threat/boko-haram>, (3. 11. 2024).

9. Dokua Sasu, Doris, "Deaths caused by Boko Haram in Nigeria", Statista, July 2023; <https://www.statista.com/statistics/1197570/deaths-caused-by-boko-haram-in-nigeria/>, (2. 11. 2024).
10. Gibbson, Alexander-Julian, "Okada Men for Highsnobiety – Nigeria's Okada Bikers Could Be the Freshest People on Earth", 12 November 2018; <https://alexanderjulian.info/content/okadamen>, (2. 11. 2024).
11. Human Rights Watch, "Those Who Returned Are Suffering", 2 November 2022; <https://www.hrw.org/report/2022/11/02/those-who-returned-are-suffering/impact-camp-shut-downs-people-displaced-boko>, (3. 11. 2024).
12. Ibeh, Nnenna, "Boko Haram camps 'wiped out' – Nigerian military", Premium Times, 9 September 2015; <https://www.premiumtimesng.com/news/top-news/189748-boko-haram-camps-wiped-out-nigerian-military.html?tztc=1>, (3. 11. 2024).
13. Idris, Hamza, "Nigeria: Boko Haram – We Killed Gubio", All Africa, 3 February 2011; <https://allafrica.com/stories/201102030327.html>, (2. 11. 2024).
14. Institute for Economics & Peace, "Global Terrorism Index 2024", 2024; <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf>, (3. 11. 2024).
15. Lake, Eli, "Boko Haram's Bin Laden Connection", The Daily Beast, 11 May 2014; <https://www.thedailybeast.com/boko-harams-bin-laden-connection/>, (3. 11. 2024).
16. Mapping Militant Organizations, "Boko Haram", Center for International Security and Cooperation, 2019; <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/boko-haram>, (3. 11. 2024).
17. Omonobi, Kingsley, "Emergency: Condoms, narcotic drugs flood Boko Haram camps", Vanguard, 1 June 2013; <https://www.vanguardngr.com/2013/06/emergency-condoms-narcotic-drugs-flood-boko-haram-camps/>, (3. 11. 2024).
18. Sani, Shehu, "Boko Haram: History, Ideas and Revolt", Vanguard, 8 July 2011; <https://www.vanguardngr.com/2011/07/boko-haram-history-ideas-and-revolt-6/>, (3. 11. 2024).
19. Straziuso, Jason, "African AQ-Linked Groups Using Advanced IEDs. Nigerian Insurgency Now the Most IED-Intensive Conflict of All", Beegeagle's Blog, 16 March 2012; <https://beegeagle.wordpress.com/2012/03/16/african-aq-linked-groups-using-advanced-ieds-nigerian-insurgency-is-the-most-ied-intensive-of-all/>, (2. 11. 2024).

Boris Lj. Bursać

TERRORIST ORGANIZATION BOKO HARAM AND ITS DESTRUCTIVE IMPACT ON NIGERIA

Abstract: This paper presents a comprehensive analysis of the terrorist organization Boko Haram, focusing on its emergence, ideology, organization, activities, and impact on Nigeria. The research addresses the historical, political, sociological, and religious dimensions of Boko Haram. It provides a detailed analysis of the ideological foundations of the organization, exploring how religious doctrines and political reasoning have shaped its goals and methods. Additionally, the study includes a thorough overview of the group's internal functioning, including its organizational structure, leadership, and strategies for recruitment and member retention. Through an analysis of Boko Haram's violent activities, the paper investigates the organization's influence on local communities, state institutions, and regional security. The aim is to contribute to a better understanding of the mechanisms underlying Islamist extremism in Nigeria and to identify potential directions for combating this dangerous phenomenon.

Keywords: Boko Haram, Nigeria, Salafism, Islamist extremism, terrorism.